

Uit den oude doos:

Uit: weekblad Schuttevaer, vrijdag 8 maart 1963

Door: Leo J. Leeuwis

Van: De redactie

OUDE SCHEEPSWERF AAN MERWEDE GAAT EEN ANDERE TIJD TEGEMOET

OUDE VETERAAN KIJKT UIT EN WACHT

In het jaar 1830 bouwde Gerrit van der Hoff achter herberg 'Den eendenbout' te Boven-Hardinxveld een kleine sloopshelling en legde er de ziel voor een drijverschuit. Zo ontstond één van de oudste werfhuizen aan de Merwede. De herbergier-stalhouder- sloopshouder grondvestte een familiebedrijf waarin een pure ambachtelijkheid ongerept bewaard is gebleven. Hij en zijn opvolgers wezen met grote beslistheid elke modernisering van de hand. Ze bouwden hun vissersschepen 'op het zicht' en kregen er een zekere vermaardheid door. Aan die oude glorie is thans een einde gekomen. De 83-jarige kleinzoon van de oprichter van Jan Willem van der Hoff zit anno 1963 in zijn zwarte schipperstrui voor het raam van de woning A52 en kijkt uit op een soort openluchtmuseum. Dat is zijn leven. Het wankele langshellinkje van hout loopt als een duizendpoot naar het water, een brede kreek tussen de rietgorzen, die in open verbinding staat met de Merwede. Hier en daar ligt een harington.

Er staan werktuigen zoals men ze op oude prenten ziet: handpersen met reusachtige, smeedijzeren raderen en knotsen van ijzeren gewichten, lieren waaraan vroeger hele volksstammen moesten draaien om een schip op de helling te krijgen, kleine altaren van gietijzer, waarop platen rechtgeslagen werden of een bepaalde ronding kregen. Reusachtige zagen lachen hun tanden bloot, er hangen grote, verroeste haken, vergeten kleine vaartuigen liggen met hun buik in de modder. Het geheel ziet er precies zo uit als in de vorige eeuw. Toch werd hier een jaar of vijf geleden nog gewerkt met deze primitieve gereedschappen en werktuigen. Jan Willem van der Hoff is daar trots op, 'handwerk', zegt hij, de oude vuist ballend waar hij vroeger de smidshamer mee zwaaide, 'alles handwerk, degelijk!'.

Aan die degelijkheid is het werfje Den Bout tenslotte bezweken. Het scheepsbouwersmuseumpje is per advertentie in een nieuwsblad te koop aangeboden. Er kwamen een stuk of tien gegadigden op af en nu is een schipper uit Deventer er eigenaar van geworden, tezamen met een compagnon uit Hardinxveld.

Zij kopen hoofdzakelijk de goodwill van het geslacht van der Hoff, dat onder oudere forensen en vissers bekend is om een uniek vakmanschap.

De niet te tillen inventaris, bestaande uit antieke buigmachines, ponsmachines, knipscharen, hoekmachine, een handboorapparaat, gietijzeren blokken, een antiek lasapparaat waarin vroeger carbid gestookt werd en de smidse met een enorme blaasbalg onder de zoldering, zullen nu wel spoedig verdwijnen. Als enige concessie aan de vooruitgang bezit de werf sinds kort een motor om er schepen mee op de helling te trekken; verder is er niets veranderd sinds de bedrijfsvoering is overgeschakeld van hout op ijzer als materiaal voor de scheepsbouw.

ALS EEN WACHTER

De nu 83-jarige grijsaard zit daar maar voor het raam, van zijn medemensen gescheiden door een doofheid welke men nauwelijks kan overschreeuwen. Hij kijkt naar de mannen die hun sikkels zwaaien op verharde rietgorzen.

De 80-jarige vrouw des huizes zet behoedzaam een kopje thee op tafel. Haar man zit als een wachter in het oude huisje, dat in een scherpe

bocht tegen de dijk is gebouwd. Waarschijnlijk kan hij zich niet voorstellen dat vreemdelingen hier vrij spel zullen krijgen, want zijn hele leven is gericht geweest op het behoud van deze verworvenheden. Het werfje in Den Bout was een land van ambachtelijkheid in een door de techniek beheerste wereld en de laatste telg verdedigde dat met grote hardnekkigheid tegen elk spoor van verandering. Werkend als een paard trachtte hij zich tezamen met een oude broer te handhaven in een maatschappij die hem steeds vreemder werd. De broer Hendrik Huibert is vorig jaar gestorven en nu moest het familiebezit dat al een jaar of vijf in decoratieve verlatenheid aan de rietzoom lag, verkocht worden als inzet van een boedel.

Vreemdelingen zullen de van vader op zoon overgenomen werf tot nieuwe bloei trachten te brengen. Een grote vlucht heeft het bedrijf nooit genomen. De oprichter die op de werf van Smit in Alblasserdam schepen bouwt, specialiseerde zich in het maken van zalmdrijvers voor de vissers uit Woudrichem en Hardinxveld, en bovendien bleef hij nog zijn herberg exploiteren. Zijn zoon Hendrik Willem – nu 43 jaar geleden al ten grave gedragen – nam het bedrijf over en moest de beslissing nemen om over te schakelen.

De vissers gingen met hun tijd mee en eisten ijzeren schepen. Aan hun verlangens werd voldaan. Die omschakeling leidde tot een bloeiperiode voor het werfje in Den Bout.

VERMAARDHEID

De stalen drijverschuiten kregen vermaardheid tot over de grenzen. Ze werden zelfs gestationeerd in de Boppard, Keulen en Düsseldorf. Van 's morgens zeven tot 's avonds acht uur werkten de scheepsbouwers aan deze vaartuigen, na donker bij het licht van een walmende tuitlamp, zodat ze soms zwart als roet hun dagtaak beëindigden. Dat werk was puur ambachtelijk. Theorie kwam er nauwelijks aan te pas. Het vlak voor de drijverschuiten van 7½ meter lang werd gelegd en verder maakte men zo'n schip geheel 'op het zicht', zonder tekeningen dus. Het resultaat mocht er zijn. De bootjes lagen de vissers lekker in de hand en ze raakten overal op de rivieren bekend.

Pogingen van concurrenten om ze na te maken liepen op niets uit, zodat de familie van der Hoff vrijwel alle vissers uit Hardinxveld en Woudrichem en soms ver daarbuiten tot klant kreeg. Voor de somma van 285 gulden konden ze zich eigenaar noemen van een gloednieuwe

drijver met twee zwaarden, roer en een forse mast voor de zeilen die in een Werkendams bedrijf vervaardigd werden.

Hendrik Willem van der Hoff hield er vastomlijnde begrippen op na. Hadden de vissers honderd gulden in 't handje, dan verkocht hij hun het schip op afbetaling en van wat er bleef staan betaalden ze 5% rente. Het was een zacht prijsje, want nu geeft men grof 1000 gulden voor een vijftig jaar oude zalmdrijver.

Het waren ook 'bekwame' vaartuigen, zegt de oude man nu nog. Als er een storm opstak bleven ze net zo lang doorvaren als een groot schip. Terwijl in het café de oude klaartjes verkocht werden voor vijf cent per glaasje, werkten de mannen achter het huis aan hun drijvers. Het was vroeger een hele drukte daar aan de Rivierdijk. De werf was ook aange-
wezen als 'waterhaalplaats', zodat er telkens vrouwen met emmers ver-
schenen om die in de kreek te vullen. Het water bezonk daar en werd
mooi helder.

In de fintentijd lagen er soms wel twintig vissersvaartuigen te wachten op een goede beurt. Ze werden met zestig tegelijk door de sleepboot 'Telefoon' opgehaald aan Moerdijk, waar de netten uitgeworpen waren. Later zijn op de werf ook veel bootjes vervaardigd voor de Genie. Ze waren klein van stuk en hadden luchtkasten aan boord. De meesten kwamen terecht in grachten van forten, waar ze in geval van nood dienst moesten doen, als de bruggen opgeblazen waren.

Ook 'hagenaars' en aken, roeiboten en schouwen liepen van de helling, maar van de ijzeren drijverschuiten maakte men er wel een kleine honderd, de laatste voor visser Piet Klop. Ze werden gebouwd op een apart hellinkje. De grotere helling van ca. 40 meter lang kon vaartuigen tot 150 ton dragen, maar het duurde wel zo'n anderhalf uur vóór ze er met vijf draden opgetrokken waren.

De laatste jaren, tot zo omstreeks 1958 dus, kon men de twee hoogbe-
jaarde scheepsbouwers Hendrik Huibert en Jan Willem van der Hoff
nog bezig zien met het repareren en verlengen van schepen, waarbij
heel dit merkwaardige arsenaal, inclusief een juweel van een antieke
handboor, kelderwinnen, teerschrappers, aambeelden, voorhamers en
reusachtige tangen nog in gebruik waren. Het waren scheepsbouwers
in hart en nieren en ze onderhielden hun werktuigen met pijnlijke

nauwgezetheid, ook de grote knipmachine, die reeds in 1890 drie vingers van de toen negenjarige J.W. van der Hoff opeiste. De twee laatste bedrijfsvoerders hadden tezamen 14 kinderen. Een aantal van hun zoons heeft vroeger meegewerkt op de werf (in de bloeiperiode werkten er zes mensen) maar toen elke modernisering uitbleef gingen zij elders in dienst. Thans verdienen enkele zoons de kost op andere scheepswerven aan de Merwede en het voorvaderlijk bedrijf gaat in andere handen over. Dit besluit werd genomen nadat vorig jaar Hendrik Huibert van der Hoff op 80-jarige leeftijd was overleden. De overgebleven veteraan zit voor het raam. Hij kijkt uit over zijn werfje en wacht op de dingen die komen zullen.....